

Pregledni znanstveni članak

■ Dospijeće obveze pravične novčane naknade – primjena odredbe čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima u sudskoj praksi

Krešimir-Franjo Šenjug¹

Sažetak: ZOO/91 koji je važio i bio u primjeni do 31. 12. 2005. godine, nije sadržavao odredbe o dospijeću obveze pravične novčane naknade nematerijalne štete, a sudska praksa primjenjivala je tzv. „bugojansko“ stajalište obrazloženo u Načelnom stavu od 1987. godine prema kojemu se obveza smatrala dospjelom od dana donošenja prvostupanjske presude kojom je naknada određena. Novim rješenjem - odredbom čl. 1103. ZOO-a - određeno je da obveza pravične novčane naknade dospijeva podnošenjem pisanog (izvansudskog) zahtjeva odgovornoj osobi ili podizanjem tužbe, osim kada je šteta nastala nakon toga. Odredbom čl. 1103. ZOO-a uvedena je značajna razlika po pitanju trenutka dospijeća pravične novčane naknade i početka tijeka zateznih kamata u odnosu na ranije normativno uređenje i postojeću sudsku praksu koja se temeljila na spomenutom „bugojanskom“ stajalištu.

Rad se bavi aktualnostima u sudskoj praksi u vezi s primjenom čl. 1103. ZOO-a te pojedinim u sudskoj praksi spornim pitanjima. Prikazuju se neujednačena pravna shvaćanja u odnosu na pitanje dospijeća pravične novčane naknade u vezani s formulacijom „osim ako je šteta nastala nakon toga“, sadržanom u zakonskom tekstu. Pitanje dospijeća pravične novčane naknade u literaturi se različito tumači, a u praksi su zamjetna proturječna pravna shvaćanja i neujednačena stajališta o tome kada se pravična novčana naknada ima smatrati dospjelom. Pitanje definiranja vremena nastanka neimovinske štete kompleksno je pitanje. Neimovinska šteta zbog povrede prava osobnosti i povrede tjelesnog i duševnog zdravlja nastaje istovremeno samim nanošenjem štete, ali je pitanje jesu li istovremeno s nanošenjem štete stvorene i sve pretpostavke koje materijalno pravo traži da bi se naknada te neimovinske štete koju oštećenik trpi mogla potraživati?

¹ Dr.sc. Krešimir F. Šenjug, dipl.iur., Odvjetničko društvo Grgić & Partneri
e-mail: kresimir.franjo.senjug@grgic-partneri.hr

Ključne riječi: zatezne kamate, neimovinska šteta, dospijeće obveze pravične novčane naknade

1. PRAVIČNA NOVČANA NAKNADA I OBJEKTIVNA KONCEPCIJA NEIMOVINSKE ŠTETE

Pravična novčana naknada oblik je popravljivanja, po prirodi „nepopravljive štete“, neimovinske štete, tj. povrede prava osobnosti. Pravična novčana naknada kod neimovinske štete ekvivalent je naknade štete kod imovinskih šteta. Pretpostavke koje se u materijalnom pravu traže za dosuđenje pravične novčane naknade, osim naravno općih pretpostavki odgovornosti za štetu, su: objektivizacija, odnosno utvrđenje da je došlo do povrede prava osobnosti, zatim, da težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju dosuđenje pravične novčane naknade i da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom.

Ključna novina koja je uvedena izmjenom Zakona o obveznim odnosima (u nastavku teksta: ZOO)² koji je stupio na snagu 01.01.2006. godine, jest prihvaćanje objektivne koncepcije pojma neimovinske štete kao povrede prava osobnosti, za razliku od subjektivne koncepcije neimovinske, odnosno nematerijalne štete prema terminu iz ranije važećeg Zakona o obveznim odnosima (u nastavku teksta: ZOO/91)³ koji je važio do 31.12.2005. godine, prema kojoj je šteta bila nanošenje fizičkog ili psihičkog bola i straha, čemu je pravna teorija, sasvim opravdano, upućivala brojne kritike.

Prema objektivnoj koncepciji neimovinsku štetu čini već sama povreda prava osobnosti i na ovaj način se između prava osobnosti i neimovinske štete stavlja znak jednakosti, a što je rezultat suvremenih tendencija u pravnoj teoriji i utjecaja poredbenog odštetnog prava.

Nepodijeljeno je mišljenje u literaturi i u struci da se prema objektivnoj koncepciji, dakle, neimovinska šteta smatra nastalom samom povredom prava osobnosti, a koja okolnost je bitna u razmatranju teme ovog rada vezano uz pojedina sporna pitanja o dospijeću pravične novčane naknade kao oblika popravljivanja neimovinske štete.

Također, a imajući u vidu da postoji niz prava osobnosti od kojih su samo neka navedena u čl. 19. st. 2. ZOO, ovo izlaganje tematski se odnosi na pojedina sporna pitanja vezana uz dospijeće obveze pravične novčane naknade kao oblika popravljivanja neimovinske štete s osnova povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, dakle, na povredu prava osobnosti zbog tjelesne ozljede ili narušavanja zdravlja u bilo kojem drugom obliku.

Suglasno izmijenjenoj definiciji neimovinske štete iz Zakona o obveznim odnosima koji je stupio na snagu 2006. godine, izmijenjene su i odredbe o popravljivanju neimovinske štete (članci 1099. – 1106.). Ono što je važno za ovu temu jest to

² Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, u nastavku teksta: ZOO

³ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01, u nastavku teksta: ZOO/91

da je, uz izmijenjene odredbe o popravljaju neimovinske štete, dodana i nova odredba kojom se utvrđuje dan dospelosti pravične novčane naknade – čl. 1103.

Zakonodavac u obrazloženju prijedloga izmjene ZOO-a navodi da je uvođenje ove odredbe bilo potrebno, jer je do tada važeći zakon imao odredbu o dospelosti samo za imovinsku štetu, dok nije sadržavao odredbe o dospijeću obveze isplate novčane naknade nematerijalne štete. Sudska je praksa primjenjivala je pravno shvaćanje zauzeto na Savjetovanju građanskih i građansko-privrednih odjela Saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda SFRJ od 29.05.1987. godine u Bugojnu,⁴ od tuda mu i kolokvijalni naziv 'bugojansko' stajalište, a prema kojem se obveza smatrala dospjelom od dana donošenja prvostupanjske presude kojom je naknada određena. U literaturi neki od kritičara u ovog stajališta navode da je ono zapravo bilo posljedica prilika tog vremena o kojem govorimo u smislu velikog povećanja stope zakonskih zateznih kamata i tada galopirajuće visoke stope inflacije.

U zakonodavnom prijedlogu su kao posebni razlozi potrebe uvođenja ove izmjene navedeni i sasvim praktični razlozi smanjivanja broja parničnih postupaka za naknadu štete, podredno, bitnog skraćivanja njihovog trajanja poticanjem sudionika obvezno-pravnog odnosa odgovornosti za štetu na što aktivniji pristup propisivanjem dospjeća obveze i tijeka zateznih kamata na pravičnu novčanu naknadu, jer se prema stajalištu kritičara postojećeg rješenja početkom tijeka zateznih kamata na nematerijalnu štetu tek od donošenja prvostupanjske presude pogodovalo štetnicima i drugim odgovornim osobama koji nisu imali razloga za aktivnijim pristupom niti su imali potrebu žuriti s plaćanjem naknade štete, pri čemu je u bitnome kritika tvrdila da postojeće rješenje neopravdano preferira štetnika ili drugu odgovornu osobu za naknadu štete, odnosno dužnika, nauštrb oštećenika koji je štetu pretrpio.⁵

2. ČLANAK 1103. ZOO I ODREĐIVANJE VREMENA DOSPIJEĆA OBVEZE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE

Prilikom odabira trenutka dospjeća obveze pravične novčane naknade, zakonodavac je na izbor imao nekoliko mogućnosti; trenutak nastanka štetnog događaja, zatim od dana kada je opomenom dužniku ili podnošenjem tužbe vjerovnik zatražio isplatu, prema vremenu donošenja prvostupanjske presude ili

4 Načelni stav XXXIII. zajedničke sjednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda održane 29. 5. 1987. u Bugojnu, Pregled sudske prakse Vs SFRJ, br.35, pod 71b: „1. Zatezna kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana donošenja prvostupanjske presude kojom je naknada određena. 2. Prilikom odlučivanja o visini pravične novčane naknade sud će uzeti u obzir i vrijeme proteklo od nastanka štete do donošenja odluke ako dužina čekanja na satisfakciju i druge okolnosti slučaja to opravdavaju.“

5 „Početkom tijeka zateznih kamata na nematerijalnu štetu tek od donošenja prvostupanjske presude pogoduje se odgovornoj osobi koja nema razloga žuriti s plaćanjem naknade.“ Žuvela, M., časopis Naša zakonitost, Zagreb, broj 11-12/87, str. 1324. „Nesumnjivo bi bilo najbolje da se ova sporna pitanja razriješe dopunom ZOO-a, kako je to predlagala manjina već pri donošenju načelnog stava od 29. svibnja 1987., ali i prije toga. Mislim da je vrijeme za izmjenu aktualnog načelnog stava na način da zatezne kamate na naknadu nematerijalne štete teku od dana kada je oštećenik pozvao dužnika, uz predložene dokaze o pretrpljenoj šteti, da mu isplati naknadu ili od podnošenja tužbe, ako prethodno od dužnika nije izvansudski zatražio njezinu isplatu. Postojeći stav naime neopravdano preferira dužnika (u pravilu su to osiguravajuća društva) nauštrb oštećenika koji je štetu pretrpio.“ Izvor: Jelčić, O.; Zatezne kamate na novčanu naknadu nematerijalne štete u Naknada nematerijalne štete po Zakonu o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 2003., str. 102.

od pravomoćnosti presude kojom je odlučeno o toj naknadi.⁶

Prijašnjim rješenjem prema kojem se obveza naknade nematerijalne štete smatrala dospjelom, odnosno prema kojem su zatezne kamate tekle od donošenja prvostupanjske presude, bez daljnjeg je oštećenik bio u nepovoljnijem /neravnopravnom/ položaju u odnosu na dužnika odnosno odgovornu osobu za naknadu štete.⁷

S druge strane, odabirom nastanka štetnog događaja kao trenutka od kada dopijeva obveza pravične novčane naknade i počinju teći zatezne kamate, u praksi bi se prouzročilo niz otvorenih pitanja i dvojbi zbog izrazito složene problematike utvrđivanja opsega neimovinske štete, što uključuje činjenicu završenog liječenja ili barem stabilizacije zdravstvenog stanja za što je po prirodi stvari potreban određen vremenski odmak te bi se kroz takvo zakonsko rješenje prema kojem bi obveza pravične novčane naknade dospjela istovremeno sa danom nastanka štetnog događaja, otvorila vrata mogućim zlouporabama i malicioznom postupanju oštećenika u smislu što bržeg podnošenja odštetnog zahtjeva ili tužbe isključivo u cilju ostvarenja neprikladne koristi u vidu naplate zateznih kamata koje bi, dakle, u slučaju takvog zakonskog rješenja, tekle od dana nastanka štetnog događaja.⁸

Između ova dva krajnja rješenja, ZOO-om je izabrano rješenje prema kojem obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Od mogućnosti koje su zakonodavcu bile na raspolaganju ovo rješenje najbliže je postizanju ravnopravne pozicije oba sudionika obvezno-pravnog odnosa naknade neimovinske štete, odnosno najmanje oštećuje jednu ili drugu stranu.⁹

Naime, ovim rješenjem, prema kojem obveza pravične novčane naknade neimovinske štete dopijeva podnošenjem (izvansudskog) zahtjeva ili podizanjem tužbe, potpuno je izmijenjeno stanje u odnosu odgovorne osobe prema oštećenom glede rješavanja naknade štete.

Inicijativa za rješavanje zahtjeva sada je na štetniku, odnosno drugoj odgovornoj osobi, koji poduzimaju aktivnosti kako bi što prije isplatili štetu i time smanjili iznos

6 Jelčić, O., op.cit., str.94.

7 „Time je zakonodavac prihvatio kritike iznesene u pravnoj literaturi na stajalište sudske prakse, utemeljene na ZOO/91, da zatezne kamate na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teku od dana donošenja prvostupanjske presude kojom je naknada određena. Takvom se praksom zapravo pogodovalo odgovornim osobama jer one nisu bile obvezne platiti zatezne kamate u razdoblju od dana kad su saznale za štetu, tj. kad ih je oštećena osoba izvansudski opomenula ili je podnijela tužbu, pa sve do donošenja prvostupanjske presude.“ Crnić, I.,; Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Organizator, 2006., str. 915.

8 „Pretpostavka da bi zatezne kamate počele teći jest da je šteta nastala, tj. da su poznate sve posljedice štetne radnje. Naime, neimovinska šteta u pravilu ne nastaje danom štetnog događaja (primjerice danom prometne nezgode u kojoj je neka osoba nastradala), već nastupa kada se završi liječenje ozlijeđenog – oštećenika odnosno stabilizacijom njegova zdravstvenoga stanja. Zatezne kamate, dakle, neće teći od dana podnošenja tužbe sudu ako šteta još nije nastala jer nisu poznati svi elementi štete uključivo i njezin opseg. Primjer: ako se štetni događaj zbija 3. svibnja, a oštećenik podnese tužbu 7. lipnja, iako njegovo liječenje u to vrijeme još nije završeno pa se ne može utvrditi obujam neimovinske štete, tada šteta još nije nastala. Šteta će nastati kada liječenje bude okončano. Prema tome oštećenik nema pravo na zatezne kamate iako je podnio zahtjev ili tužbu, za vrijeme kroz koje šteta još nije nastala. Ako oštećenik ipak podnese zahtjev ili tužbu za naknadu štete prije njezina nastanka, zatezne kamate neće teći od podnošenja zahtjeva ili tužbe, već od dana nastanka štete. Iako će propis čl. 1103. nesumnjivo biti poticaj odgovornim osobama da što prije isplate štetu oštećeniku, on otvara i određene dvojbe, pa i prostor za zlouporabe od strane oštećenika.“ Izvor: Crnić, I.: Zakon o obveznim odnosima, napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Organizator, 2006., str. 915.

9 Crnić, I., op. cit., str. 917.

zateznih kamata, za razliku o dosadašnje pasivnosti štetnika, odnosno drugih odgovornih osoba.¹⁰ Novo rješenje utjecalo je na davanje većeg prioriteta izvansudskom rješavanju zahtjeva za naknadu neimovinske štete i na ubrzavanje sudskih postupaka rješavanja naknade neimovinske štete.^{11 12}

Prema odredbi čl. 1103. ZOO-a obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva za naknadu štete ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga.¹³

Ne bi trebalo biti sporno da je samo pitanje dospijeca obveze pravične novčane naknade neimovinske štete vrlo bitno, jer od tog dana oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu štete, a dužnik, ako do tog dana nije ispunio obvezu, pada u zakašnjenje te od tog dana teku i zatezne kamate.¹⁴

To znači da štetnik, odnosno odgovorna osoba, sukladno navedenoj odredbi, za svoju obvezu da oštećeniku naknadi štetu koja je do tada nastala, saznaje tek kad mu bude postavljen pisani (izvansudski) zahtjev za naknadu te štete, odnosno kada oštećenik podnese tužbu sudu za naknadu ove štete (ako prije nije podnio izvansudski zahtjev za naknadu štete). U skladu sa Zakonom određenim vremenom dospijeca obveze pravične novčane naknade, dužnik (štetnik/odgovorna osoba) pada u zakašnjenje s ispunjenjem novčane obveze ako tu obvezu nije ispunio s danom kad je ona dospjela, i sukladno tome, zatezne kamate teku od dana kada oštećenik pozove dužnika, odnosno odgovornu osobu na ispunjenje obveze podnošenjem pisanog (izvansudskog) zahtjeva ili

10 „Određenje da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, nameće odgovornim osobama dužnost da odmah pristupe prikupljanju dokumentacije koju eventualno nije dostavio oštećenik, a koja dokumentacija je potrebna da bi se zahtjev za naknadu štete u cijelosti mogao obraditi, kako glede odgovornosti, tako i glede osnova i visine postavljenog zahtjeva.“ Boić, V., Neki problemi u primjeni instituta naknade neimovinske štete u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009., str. 118.

11 U Republici Hrvatskoj nakon izmjene materijalno-pravnih odredbi kojima je reguliran početak tijeka zateznih kamata na glavnične iznose naknada šteta iz automobilske odgovornosti, značajno je smanjen broj neriješenih odštetnih predmeta i povećala se učinkovitost osiguratelja u rješavanju novo prijavljenih odštetnih zahtjeva, što proizlazi iz statističkih podataka Hrvatskog ureda za osiguranje o prosječnom broju prijavljenih i riješenih odštetnih zahtjeva po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti. Prema podacima Hrvatskog ureda za osiguranje, društva za osiguranje po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti prosječno svake godine evidentiraju 105.000 novih odštetnih zahtjeva, a u obradi prosječno imaju 150.000 odštetnih zahtjeva. Godišnje se riješi prosječno 105.000 odštetnih zahtjeva s prosječnim financijskim efektom od 1,3 milijarde kuna, dok neriješeno ostane prosječno 45.000 zahtjeva s potencijalnim prosječnim efektom od 2,2 milijarde kuna (prosječan iznos pričuve šteta). Izvor: <https://www.huo.hr/hrv/statisticka-izvjesca/18/publikacije-arhiva/2017>

12 „Odredbom čl. 1103. ZOO određuje se dakle i početak tijeka zateznih kamata u slučaju naknade neimovinske štete i to otkada oštećenik pisano pozove osobu odgovornu za naknadu štete na ispunjenje obveze izvansudskim putem zahtjevom ili pokretanjem određenog sudskog postupka, dakako, osim ako je šteta nastala nakon toga. Takva odredba zasigurno će biti poticaj štetniku ili drugoj odgovornoj osobi da brže nego dosad razmotri taj zahtjev odnosno da oštećeniku ponudi i isplati pravičnu novčanu naknadu u što kraćem roku, jer u protivnom štetnika ili drugu osobu odgovornu za popravljavanje štete terete zatezne kamate.“ Barbić J., Crnić I., Dika M., Klarić P., Radolović A., str. 44.

13 Čl. 1103. ZOO-a glasi: „Obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga.“

14 „Pravična novčana naknada neimovinske štete je novčana obveza (čl. 21. i dalje ovog Zakona). S trenutkom njezinog dospijeca oštećenik može zahtijevati ispunjenje tražbine, a štetnik, odnosno odgovorna osoba, dužni su tu obvezu ispuniti ili padaju u zakašnjenje (*mora debitoris*). Dužnik koji zakasni s ispunjenjem novčane obveze duguje pored glavnice i zatezne kamate (čl.29.) i bez obzira na to je li pretrpio kakvu štetu zbog dužnikovog zakašnjenja (čl.30.st.1.). Ako je šteta koju je vjerovnik pretrpio zbog dužnikovog zakašnjenja veća od iznosa koji bi dobio na ime zateznih kamata, on ima pravo zahtijevati razliku do potpune naknade štete (čl. 30. st. 2.). Tako je vrijeme dospijeca obveze pravične novčane naknade jedno od odlučnih pitanja u ostvarivanju prava na novčanu naknadu za prouzročenu neimovinsku štetu.“ Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper, Z. Vukelić M., Vukmir B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, studeni 2014., str. 1846.

tužbe sudu, osim ako je šteta nastala nakon toga.¹⁵

Međutim, osobitosti postoje primjerice u segmentu određivanja trenutka dospijeća obveze pravične novčane naknade kao oblika popravljivanja neimovinske štete s osnova povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, dakle, kod naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti radi tjelesne ozljede i narušavanja zdravlja, a to obzirom na specifičnost same naravi i sadržaja ove povrede prava osobnosti zbog isprepletenosti pravnih i medicinskih kategorija i pojmova u deskripciji spomenutog pitanja.

Uvodno je spomenuto da je pri utvrđivanju osnovanosti i visine pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje potrebno utvrditi i ocijeniti:

- sadržaj i narav povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje
- je li u konkretnom slučaju došlo do povrede tog prava osobnosti
- težinu povrede i okolnosti slučaja, a osobito opravdavaju li težina povrede i okolnosti slučaja odmjeru pravične novčane naknade

i potom

- vodeći računa o težini povrede, okolnostima slučaja, trajanju i intenzitetu duševnih boli, fizičkih boli, straha, a i kad njih nema (fizička osoba vegetativno stanje, pravna osoba), odlučiti o visini pravične novčane naknade.

Otežavajuća okolnost u ovom procesu utvrđivanja osnovanosti i visine pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje svakako je činjenica da Zakon o obveznim odnosima, kao opći propis, ne sadrži pravna pravila koja bi uređivala način utvrđivanja težine povrede ovog prava osobnosti i okolnosti slučaja koja treba imati na umu.

Uz navedeno, svakako je potrebno imati na umu i činjenicu da se sama visina pravične novčane naknade ne može temeljiti na subjektivnim očekivanjima oštećene osobe, odnosno, po principu koliko ozlijeđena osoba smatra da bi visina novčane naknade trebala iznositi da bi za njega predstavljala adekvatno obeštećenje, već na pravnim standardima propisanim zakonom i priznatim u sudskoj praksi kao jedinstveno stajalište o visini novčanih iznosa koji se za iste ili slične ozljede i posljedice kod povrede ovog prava osobnosti dosuđuju oštećenima, uz uvažavanje individualnih, odnosno subjektivnih kriterija svakog oštećenika i okolnosti svakog slučaja zasebno koje opravdavaju povišenje ili sniženje tih novčanih iznosa, a sve kako bi bio ostvaren uvjet jedinstvene primjene

15 „U skladu s odredbom čl. 1103. ovog Zakona, obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. To znači da štetnik, odnosno odgovorna osoba, sukladno navedenoj odredbi, za svoju obvezu da oštećeniku naknadi štetu koja je do tada nastala, saznaje tek kad mu bude postavljen pisani (izvansudski) zahtjev za naknadu te štete, odnosno kada oštećenik podnese tužbu sudu za naknadu ove štete (ako prije nije podnio izvansudski zahtjev za naknadu štete). U skladu sa Zakonom određenim vremenom dospijeća obveze pravične novčane naknade, dužnik (štetnik/odgovorna osoba) pada u zakašnjenje s ispunjenjem novčane obveze ako tu obvezu nije ispunio s danom kad je ona dospjela.“ Ibidem, str. 1847.

prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni na način da oštećenima s istom težinom povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje pripadne pravična novčana naknada podjednake visine.

3. UTVRĐIVANJE OPSEGA (VISINE) NEIMOVINSKE ŠTETE – ODLUČNE PRETPOSTAVKE ZA PITANJE DOSPJELOSTI OBVEZE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE

Odlučna pretpostavka dospelosti pravične novčane naknade neimovinske štete jest činjenica ostvarenja pretpostavki za utvrđivanje samog opsega (visine) štete,¹⁶ a što je u odnosu na neimovinsku štetu vrlo složeno i činjenično i pravno pitanje, jer ne bi trebalo biti sporno da to pitanje, osim pravne, svakako u bitnome uključuje i medicinsku znanost pa stoga nije začuđujuća činjenica da o ovom pitanju postoje podijeljena stajališta kako u pravnoj teoriji tako i u sudskoj praksi.

Odlučna pretpostavka dospijeća pravične novčane naknade neimovinske štete s osnova povrede prava osobnosti zbog povrede tjelesnog i duševnog zdravlja prouzročene tjelesnom ozljedom **je nastanak štete.**

Međutim, imajući u vidu da je važećim propisom prihvaćena objektivna koncepcija neimovinske štete koja nastaje samom povredom prava osobnosti, postavlja se pitanje što se potom smatra pod pojmom „**nastanak** neimovinske štete s osnova povrede prava osobnosti zbog povrede tjelesnog i duševnog zdravlja“ imajući u vidu da, dakle, **neimovinska šteta zbog povrede prava osobnosti nastaje istovremeno s nanošenjem tjelesne ozljede i povrede zdravlja**, i da ovu štetu, prema prihvaćenoj objektivnoj koncepciji, čini već sama povreda prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje te da dakle, već samom povredom prava osobnosti – nanošenjem tjelesne ozljede i povrede zdravlja nastaje neimovinska šteta kao objektivna činjenica za koju štetnik, odnosno odgovorna osoba, odgovara.

S time u vezi valja postaviti i pitanje koje se razmatra u ovom radu: - na što se potom odnosi ovaj završni dio promatrane odredbe čl. 1103. ZOO-a „osim ako je šteta nastala nakon toga“ i kako se primjenjuje u praksi?

Radi izbjegavanja niza dvojbi i mogućih oprečnih tumačenja pitanja kada nastaje neimovinska šteta u odnosu na pravnu teoriju o objektivnoj koncepciji neimovinske štete, vrlo pragmatično se u sudskoj praksi primjenjuje pravno shvaćanje koje datira još iz vremena primjene ranije važećeg ZOO/91, odredbe čl.200. tog propisa, i naravno, subjektivne koncepcije nematerijalne štete.

¹⁶ „Kako je navedeno, odlučna pretpostavka dospijeća pravične novčane naknade je i nastanak štete. Valja napomenuti da prema iznijetom shvaćanju sudske prakse obveza pravične novčane naknade u tom smislu dospijeva kada su poznate posljedice štetne radnje (poznati su svi elementi štete, uključujući njezin opseg – npr. nakon završenog liječenja ozlijeđenog oštećenika, odnosno stabilizacijom njegovoga zdravstvenog stanja).“ Ibidem, str. 1847. „Tek okončanjem liječenja oštećeniku je poznata šteta koju je pretrpio i može svoje pravo na naknadu izraziti kroz zahtjev dužniku za isplatu naknade u određenom broju novčanih jedinica. U trenutku kada oštećenik postavi određeni zahtjev za isplatu, njegova tražbina postaje novčanom i ravna se po pravilima za namirenje novčanih tražbina.“ Jelčić, O., opet cit., str. 101-102.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-894/89 od 04.10.1989.

„Obveza pravične novčane naknade štete dospijeva kada su poznate posljedice štetne radnje, odnosno kada su poznati svi elementi štete, uključujući i njezin opseg (primjerice: nakon završenog liječenja oštećenika i stabilizacijom njegovog zdravstvenog stanja)..“

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1868/01 od 05.03.2002.

„Ovo stoga što se tek po završetku liječenja, u koje je uključen i terapijski-rehabilitacijski tretman, može sa sigurnošću utvrditi opseg i stupanj smanjenja životne aktivnosti, a time i trajanje i intenzitet duševnih bolova, kao i sve druge okolnosti pravno odlučne za utvrđivanje visine pravične novčane naknade..“

Prema iznijetom shvaćanju sudske prakse u odnosu na subjektivnu koncepciju nematerijalne štete, a koju je vrlo pragmatično prihvatila i sudska praksa nakon stupanja na snagu Zakona o obveznim odnosima iz 2005. godine u primjeni objektivne koncepcije nastanka neimovinske štete kao povrede prava osobnosti, obveza pravične novčane naknade u tom smislu dospijeva kada su poznate posljedice štetne radnje (poznati su svi elementi štete, uključujući njezin opseg – npr. nakon završenog liječenja ozlijeđenog oštećenika, odnosno stabilizacijom njegovoga zdravstvenog stanja).

Ovo stoga jer je tek okončanjem liječenja ili stabilizacijom stanja moguće utvrditi opseg štete koju je oštećenik pretrpio i tek nakon tog trenutka on može svoje pravo na naknadu izraziti kroz zahtjev dužniku za isplatu naknade u određenom broju novčanih jedinica. U trenutku kada oštećenik postavi određeni zahtjev za isplatu, njegova tražbina postaje novčanom i ravna se po pravilima za namirenje novčanih tražbina.

Dakle, i u sadašnjoj sudskoj praksi, kada je riječ o neimovinskoj šteti s osnova povrede prava osobnosti zbog povrede tjelesnog i duševnog zdravlja za povredu prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, egzistira pravno shvaćanje prema kojem se trenutak nastanka štetnih posljedica ne poklapa sa nastankom štetnog događaja nego se kao taj trenutak prvenstveno uzima završetak liječenja, s uključenim (mogućim) rehabilitacijskim tretmanom, odnosno trenutak kada se zdravstveno stanje osobe ozlijeđene u štetnom događaju stabiliziralo i kada se sa sigurnošću može utvrditi opseg i stupanj invalidnosti i smanjenja životne aktivnosti te naruženosti te osobe - kao konačnih i trajnih posljedica zadobivenih ozljeda, a time i trajanje i intenzitet duševnih boli koje oštećeni trpe, kao i sve druge okolnosti pravno odlučne za utvrđivanje visine pravične novčane naknade u smislu odredaba čl. 1100. i 1101. stavak 1. ZOO-a.¹⁷

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2249/12 od 05.03.2013.

„Jedna od osnovnih pretpostavki za naknadu štete je i nastanak (postojanje) štete, s time što kada je riječ o neimovinskoj šteti, kao ovdje, za duševne boli zbog osobito teškog invaliditeta neke osobe (iz odredbe čl. 1101. stavak 1. ZOO-a) te povrede prava osobnosti u svezi trpljenih duševnih boli zbog smanjenja životne aktivnosti i naruženosti (iz odredaba čl. 1100. stavak 1. i 2. ZOO-a), trenutak

¹⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske broj: Rev-2249/12 od 05. 03. 2013. godine

nastanka štete (štetnih posljedica) ne treba se poklapati s nastankom štetnog događaja: kao taj trenutak valja uzeti završetak liječenja, s uključenim (mogućim) rehabilitacijskim tretmanom, odnosno trenutak kada se zdravstveno stanje osobe ozlijeđene u štetnom događaju stabiliziralo i kada se s sigurnošću može utvrditi opseg i stupanj invalidnosti i smanjenja životne aktivnosti te naruženosti te osobe - kao konačnih i trajnih posljedica zadobivenih ozljeda, a time i trajanje i intenzitet duševnih boli koje oštećeni trpe, kao i sve druge okolnosti pravno odlučne za utvrđivanje visine pravične novčane naknade u smislu odredaba čl. 1100. i 1101. stavak 1. ZOO-a."

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 606/16 od 18.10.2016.

„Nastanak (postojanje) štete je jedna od osnovnih pretpostavki za naknadu štete, s time što kada je riječ o neimovinskoj šteti, trenutak nastanka štete (štetnih posljedica) ne treba se poklapati s nastankom štetnog događaja: kao taj trenutak valja uzeti završetak liječenja, s uključenim (mogućim) rehabilitacijskim tretmanom, odnosno trenutak kada se sa sigurnošću mogu utvrditi konačne i trajne posljedice zadobivenih ozljeda oštećenog..“

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 3258/15 od 12.09.2018.

„Prema odredbi čl. 1103. ZOO obveza pravične novčane naknade neimovinske štete dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Kako su niže stupanjski sudovi utvrdili da je liječenje dovršeno 26. rujna 2011., to znači da je tog dana dospjela cjelokupna neimovinska šteta, jer su tada bili poznati svi elementi štete, njezin opseg i osoba odgovorna za štetu.“

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 980/15 od 04.12.2018.

„Osnovna pretpostavka za naknadu štete je nastanak (postojanje) štete, a kada je riječ o neimovinskoj šteti, kao u ovom slučaju zbog povrede prava osobnosti, trenutak nastanka štete odnosno štetnih posljedica ne treba se poklapati s nastankom štetnog događaja. Prema ustaljenoj sudskoj praksi završetak liječenja odnosno stabilizacija zdravstvenog stanja smatra se trenutkom nastanka štete jer se tada sa sigurnošću može utvrditi opseg i stupanj svih okolnosti koje utječu na visinu novčane naknade na ime povrede prava osobnosti u smislu odredbe čl. 1100. i čl. 1101. ZOO-a.“

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 49/16 od 14.05.2019.

„Odredbom čl. 1103. ZOO-a propisano je da obveza pravične novčane naknade neimovinske štete dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Prema shvaćanju sudske prakse obveza pravične novčane naknade štete dospijeva kad su poznate posljedice štetne radnje, odnosno kada su poznati svi elementi štete, uključujući njezin opseg..“

Glede određenih dvojbi u sudskoj praksi, doduše, u pogledu pitanja dospijea pravične novčane naknade neimovinske štete u domeni osiguranja od automobilske odgovornosti za štetu, na sastanku predsjednika građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima građanskih odjela

Županijskih sudova držanog 11. i 12. travnja 2016. u Šibeniku (Su-4-155/16), donijet je Zaključak po kojem zatezne kamate na iznos naknade neimovinske štete teku od dana podnošena zahtjeva u mirnom postupku odgovornom osiguratelju, a ako takav zahtjev nije bio podnesen onda od podnošenja tužbe i to za onu štetu koja je u tom trenutku nastala, odnosno, koja je u tom trenutku po redovnom tijeku bila predvidiva. Na iznos naknade neimovinske štete nastale kasnije, odnosno, one koja ranije nije bila predvidiva, zatezne kamate teku od podnošenja zahtjeva za isplatu te štete, odnosno podnošenja tužbe.¹⁸

3.1 Završetak liječenja i/ili stabilizacija stanja oštećenika kao jedna od odlučnih pretpostavki za pitanje dospelosti obveze pravične novčane naknade

U dosadašnjem izlaganju ukazano je, dakle, da je od dana stupanja na snagu Zakona o obveznim odnosima, odnosno 01.01.2006. godine, u sudskoj praksi nepodijeljen stav o tome da je relevantan trenutak za dospijeće pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje dan završetka liječenja ili stabilizacije stanja oštećenika kad su poznate posljedice štetne radnje, odnosno kada su poznati svi elementi štete, uključujući njezin opseg.

Međutim, u recentnoj sudskoj praksi, vezano uz primjenu odredbe čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima, zauzeto je i pravno shvaćanje da je za dospijeće pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, osim pretpostavke završenog liječenja ili stabilizacije zdravstvenog stanja, nužno i ispunjenje pretpostavke cjelokupnosti izvansudskog odštetnog zahtjeva ili tužbe, odnosno dostave dokaza štetniku ili drugoj odgovornoj osobi kojoj se oštećenik obraća sa svojim zahtjevom, na način da je on dužan dostaviti cjelokupnu medicinsku dokumentaciju i ostale potrebne dokaze na temelju kojih je moguće utvrđivati posljedice ozljede nakon završetka liječenja.

Kao što je dakle teorijski obrazloženo i gore iznijetim sudskim odlukama potkrijepljeno, obveza pravične novčane naknade neimovinske štete dospijeva kada se završi liječenje ozlijeđenog i kad se stabilizira njegovo stanje, pa radi toga ni zatezne kamate neće teći od dana podnošenja pisanog zahtjeva odgovornoj osobi u izvansudskom postupku ili od dana podnošenja tužbe sudu, jer nisu poznati svi elementi štete, uključivo i njezin opseg, s time da je nužno ispuniti uvjete kako bi štetnik uopće znao za postojanje i opseg štete (da bi on uopće mogao pasti u zakašnjenje), što podrazumijeva:

- da je liječenje oštećenog završeno, odnosno da je stanje stabilizirano

¹⁸ Zakon o sudovima, Narodne novine broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16 i 67/18; Odredbom članka 20. točka 1. Zakona o sudovima propisano je kako Vrhovni sud Republike Hrvatske osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Radi ostvarenja ove zakonske, a i ustavno pravne zadaće, odredbom članka 27. stavak 3. Zakona o sudovima propisano je kako će Vrhovni sud Republike Hrvatske radi razmatranja spornih pravnih pitanja koja se odnose na drugostupanjsko sudovanje, u svrhu ujednačavanja sudske prakse, svakih šest mjeseci, a po potrebi i češće organizirati zajednički sastanak s predsjednicima sudskih odjela svih Županijskih sudova, te da će se zaključci sa sastanka objaviti na internetskoj stranici Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

i svakako

- da je oštećenik uz to dostavio odgovornoj osobi sve dokumente koji su nužni za ocjenu je li takav zahtjev (ili tužba) osnovan, a posebice da su bile poznate sve relevantne činjenice iz kojih se može zaključiti o svim elementima štete i njezinom opsegu.

Navedeno potvrđuju slijedeće sudske odluke:

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-473/15 od 7. 4. 2015.

„Sud prvog stupnja predviđa smisleno tumačenje odredbe čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine broj: 35/05 i 41/08) kojom je propisano da obveza pravične novčane naknade dospijeva podnošenjem pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Kako u konkretnom slučaju tužitelj nije podnio pisani zahtjev, a nakon podnošenja tužbe dostavljao je daljnju medicinsku dokumentaciju, sud je trebao sa sigurnošću utvrditi kada je liječenje završeno i kada je tuženik pao u zakašnjenje s ispunjenjem novčane obveze, budući tu obvezu nije ispunio s danom kad je ona dospjela, čime je pogrešno primijenio materijalno pravo.“

Županijski sud u Splitu, Gžnš-324/14 od 3. 9. 2015

„U konkretnom je slučaju tužitelj dostavljao medicinsku dokumentaciju i tijekom trajanja postupka pokrenutog 2009., i to u podnescima od 10. veljače 2014. godine te također i u podnesku od 25. veljače 2014. Na temelju ovih nalaza i mišljenja vještak dr. P. je dao svoju konačnu ocjenu tužiteljevih posljedica predmetnog ozljeđivanja. U takvim okolnostima tek od dostave te dokumentacije, dakle, od 25. veljače 2014. tužitelju pripada kamata na dosuđeni iznos naknade neimovinske štete.“

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-2898/13 od 25. 2. 2014., Gžn-3636/11 od 8. 1. 2013., Gžn-488/13 od 4.11.2014., Gžn-3268/09 od 26. 2. 2013., Gž-513/11 od 2. 10. 2012.,

Županijski sud u Slavonskom Brodu, Stalna služba u Požegi Gž-1030/11 od 4. 6. 2012.

3.2 Potpuni i dokumentirani (cjelokupni) odštetni zahtjev oštećenika kao pretpostavka za pitanje dospelosti obveze pravične novčane naknade

U novijoj sudskoj praksi susreću se različita stajališta, odnosno pravna shvaćanja sudova o tome od kada, dakle, u opisanoj situaciji kada oštećenik nije ispunio ostvarenje pretpostavke cjelokupnosti izvansudskog odštetnog zahtjeva ili tužbe, dakle, kada nije dostavio dokaze štetniku ili drugoj odgovornoj osobi bilo uz izvansudski odštetni zahtjev, bilo uz samu tužbu nadležnom sudu, teku zatezne kamate, odnosno kada se u tom slučaju smatra dospjelom obveza pravične novčane naknade neimovinske štete imajući u vidu zakonsku formulaciju iz čl. 1103. ZOO-a „osim ako je šteta nastala nakon podnošenja izvansudskog zahtjeva

ili tužbe“?

Prema stajalištu nekih od sudova u Republici Hrvatskoj, u tom slučaju kada oštećenik nije uz svoj izvansudski pisani zahtjev štetniku ili odgovornoj osobi ili uz tužbu dostavio cjelokupnu medicinsku dokumentaciju, nego je ista dostavljana kasnije u toku samog sudskog postupka, dakle, u situaciji kada je sam opseg neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje utvrđen na temelju medicinske dokumentacije koju je oštećenik dostavio tek medicinskim vještacima prilikom izrade nalaza i mišljenja, visina i obveza pravične novčane naknade tuženika utvrđena je tek donošenjem prvostupanjske odluke kada se u tom slučaju ima smatrati dospjelom pravična novčana naknada i u kojem slučaju i zatezne kamate na istu teku od dana donošenja prvostupanjske odluke.

Županijski sud u Velikoj Gorici, GŽ-1005/16 od 11.12.2017.

„Osnovano tuženik ističe kako je u slučaju kada je opseg štete utvrđen u parničnom postupku na temelju medicinske dokumentacije koju je oštećeni dostavio tek medicinskim vještacima pri izradi nalaz i mišljenja, visina i obveza tuženika na naknadu štete utvrđena tek donošenjem prvostupanjske odluke, slijedom čega je i zateznu kamatu na tu štetu bilo pravilno dosuditi od dana donošenja prvostupanjske presude...“

Županijski sud u Sisku, GŽ-568/18 od 04.07.2018.

„Kod odlučivanja o tijeku zatezne kamate na dosuđeni iznos neimovinske štete prvostupanjski sud je pogrešno primijenio materijalno pravo, odredbe ZOO o dospijeću naknade neimovinske štete. Naime, pravna prednica tužitelja je još tijekom ovog postupka dostavljala medicinsku dokumentaciju o provedenom liječenju, uzročno-posljedična veza između štetnog događaja i nastalih ozljeda utvrđivana je i utvrđena tek u ovoj parnici, na temelju provedenih više vještačenja, po sudskim vještacima različitih specijalizacija.

Iz navedenog slijedi da visina štete nije bila potpuno poznata u vrijeme podnošenja odštetnog zahtjeva, tako da uz pravilnu primjenu članka 29. ZOO, u vezi s člankom 1103. ZOO tužitelju pripada pravo na zateznu kamatu na dosuđeni iznos neimovinske štete od dana donošenja prvostupanjske presude..“

Županijski sud u Zadru, GŽ-1354/16 od 29.01.2018.

„Čl. 1103. ZOO propisano je da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga, a u konkretnom slučaju obzirom je tužitelju visina naknade neimovinske štete određena na dan zaključenja glavne rasprave treba uzeti da naknada neimovinske štete dospijeva u tom trenutku.“

Županijski sud u Sisku, GŽ-629/18 od 23.08.2019.

„Šteta je utvrđena vještačenjem u vrijeme donošenja prvostupanjske odluke i zatezne kamate teku od presuđenja, a ne od podnošenja tužbe (članak 1103.

ZOO), to zato što je u tijeku postupka utvrđena visina štete koju trpi tužitelj..“

Županijski sud u Splitu, GŽ-1910/15 od 05.03.2018.

„Pravilno je prvostupanjski sud na dosuđeni iznos po osnovi naknade neimovinske štete tužitelju dosudio zatezne kamate, smatrajući kako prema odredbi članka 1103. ZOO-a obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. S obzirom da će liječenje trajati i dalje, a stanje je ustaljeno po mišljenju sudskog vještaka tek 10.06.2013., nakon podnošenja tužbe, to je prvostupanjski sud zatezne kamate pravilno tužitelju priznao od presuđenja do isplate, jer je šteta nastala nakon podnošenja tužbe. Tuženik je nakon podnošenja tužbe dospio u zakašnjenje, a visina štete određena je u vrijeme presuđenja..“

Županijski sud u Sisku, GŽ-164/17 od 02.04.2019.

„Tijek zateznih kamata na neimovinsku štetu nije prvostupanjski sud pravilno dosudio. Šteta je utvrđena vještačenjem u vrijeme donošenja prvostupanjske odluke i zatezne kamate teku od presuđenja, a ne od podnošenja tužbe (članak 1103. ZOO), to stoga što je u tijeku postupka pred prvostupanjskim sudom tužiteljica obavljala daljnje pretrage i vještak dr. J. dopunjavao je svoj nalaz na temelju medicinskog nalaza koji je dostavljen u tijeku postupka. Slijedom toga nije osnovano potraživanje tužiteljice na ime zakonskih zateznih kamata na dosuđenu neimovinsku štetu od dana podnošenja tužbe do dana koji je prethodio danu donošenja prvostupanjske presude..“

4. PODIJELJENA STAJALIŠTA TEORIJE I SUDSKE PRAKSE O PITANJU DOSPJELOSTI OBVEZE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE

Kada se ima umu zakonski tekst odredbe čl. 1103. ZOO-a o dospijeću pravične novčane naknade prema kojoj dakle obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, **osim ako je šteta nastala nakon toga**, sasvim izvjesno proizlazi da u situaciji kada, dakle, neimovinska šteta, gledajući kroz ranije opisane pretpostavke za nastanak neimovinske štete prvenstveno vezano uz definiranje njezinog opsega, odnosno visine štete kao jedne od temeljnih sastavnica i pretpostavke odgovornosti za štetu, nije još nastala u tom smislu bilo zbog činjenice da liječenje nije bilo završeno ni zdravstveno stanje stabilizirano, bilo zbog propusta na strani oštećenika koji nije dostavio cjelokupnu medicinsku dokumentaciju nego je istu dostavio tek u toku sudskog postupka, valja ukazati da zakonodavac nije u ovoj odredbi propisao kada u tom slučaju dospijeva pravična novčana naknada i stoga je sasvim razumljivo da u sudskoj praksi nalazimo oprečna stajališta u pogledu momenta dospijeća pravične novčane naknade u opisanim činjeničnim situacijama.

Potrebno je ovdje naglasiti da je i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske Revr 655/12 od 23.10.2013. bilo zauzeto pravno shvaćanje o tome da prema odredbi čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima obveza pravične novčane

naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga te je u okviru činjeničnog supstrata u tom predmetu, zatezne kamate na neimovinsku štetu dosuđene od dana donošenja prvostupanjske presude kada je sama šteta koja je, dakle, nastala kasnije, i izražena u novčanom iznosu. Ova odluka je od strane samog Vrhovnog suda RH označena kao izdvojena odluka – Rev 1005/16 od 10.05.2016.

Iz posve načelnih razloga stajalište da je šteta pretrpljena tek u trenutku završetka liječenja moglo bi se izložiti kritici. Nesporno je da je u tom trenutku poznat potpuni opseg pretrpljene štete, ali iz prihvaćene objektivne koncepcije neimovinske štete proizlazi da je šteta pretrpljena već samom povredom prava osobnosti. Očito je da u tom trenutku nije poznat njen opseg i da potpuni opseg pretrpljene štete neće biti poznat sve do završetka liječenja, ali i da i prije završetka liječenja može biti poznat dio pretrpljene štete. Također, imajući u vidu da ponekad do završetka liječenja može proteći znatno vrijeme, stajalište da obveza naknade pretrpljene neimovinske štete dospijeva tek završetkom liječenja ustvari favorizira štetnika. Zbog toga bi se moglo zauzeti stajalište koje bi bilo bliže prihvaćenoj objektivnoj koncepciji neimovinske štete, da naknada te štete dospijeva čim postoji pretpostavka prava na naknadu te štete, tj. čim težina povrede i okolnosti slučaja opravdaju dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete. Prema mišljenju nekih autora u pravnoj teoriji, prihvaćanjem tog stajališta štetnici bi bili manje favorizirani nego postojećim stajalištem.

Zakonom o obveznim odnosima koji je stupio na snagu 01.01.2006. godine, nije propisano kakav mora biti izvansudski pisani zahtjev oštećenika za naknadu neimovinske štete. To je u literaturi dovelo do različitih tumačenja vezanih uz potpunost postavljenog zahtjeva za naknadu neimovinske štete. U jednom od tumačenja, odnosno stava izraženog u literaturi, odredba čl. 1103. ZOO-a je prisilni propis pa obvezuje odgovornu osobu na isplatu zateznih kamata od sljedećeg dana od kada je oštećenik pozvao dužnika da mu popravi štetu, odnosno od kada je podnio tužbu, osim ako je šteta nastala nakon toga. Prema tom stajalištu činjenica da oštećenik nije pružio dokaze ili je dao nepotpune podatke o bitnim okolnostima, ne oslobađa odgovornu osobu od obveze plaćanja zateznih kamata od sljedećeg dana od kada je oštećenik pozvao dužnika da mu nadoknadi štetu odnosno od kada je podnio tužbu sudu, osim ako je šteta nastala nakon toga.¹⁹

Međutim, u literaturi ali i u sudskoj praksi ipak prevladava stav prema kojem odštetni zahtjev mora u svakom slučaju sadržavati određenu ili određivu novčanu svotu čija isplata se zahtijeva, jer je ova tražbina *ex lege* novčana. U odštetnom zahtjevu ili uz zahtjev trebaju biti priloženi dokazi o pretrpljenoj šteti, štetniku i odgovornoj osobi, dok dokaz o visini ili svoti ne mogu sadržavati po prirodi stvari jer se ne radi o popravljaju imovinske štete čija visina odnosno opseg se mogu objektivno utvrditi, nego o novčanoj satisfakciji (pravičnoj novčanoj naknadi neimovinske štete).

U svakom slučaju odštetni zahtjev oštećenika trebao bi biti obrazložen, dokumentiran i potpun. Nedostavljanjem dokaza uz odštetni zahtjev u pogledu odgovornosti i opsega štete, oštećenik postupaju protivno osnovnim načelima

¹⁹ Boić, V., op.cit., str. 118.

obveznog prava, te uz prihvaćanje prvog navedenog stajališta čini štetu odgovornoj osobi u obliku obveze plaćanja zateznih kamata. Naime, odgovornoj je osobi potrebno određeno vrijeme za prikupljanje dokaza koji nisu dostavljeni od strane oštećenika, na koje se često ne može utjecati, a za koje vrijeme teku zatezne kamate čime se dakle nepravično sankcionira i oštećuje odgovornu osobu umanjnjem njezine imovine.²⁰

5. DETEKCIJA PROBLEMA I DVOJBI U SUDSKOJ PRAKSI KOD UTVRĐIVANJA DOSPIJEĆA OBVEZE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE

U praksi se u odnosu na pitanje dospelosti obveze pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje i primjeni odredbe čl. 1103. ZOO, sudionici odnosa odgovornosti za štetu, susreću s više konkretnih problema koji izravno utječu na pitanje utvrđivanja opsega (visine) neimovinske štete i s time u vezi, utvrđivanja trenutka dospijeća pravične novčane naknade i početka tijeka zateznih kamata, koje pojavnosti pravna teorija svrstava u nekoliko grupa od kojih valja spomenuti:

- preuranjenost izvansudskih odštetnih zahtjeva ili tužbi - u slučaju podnošenja izvansudskih odštetnih zahtjeva ili tužbi prije nego je liječenje uopće završeno ili barem stabilizirano zdravstveno stanje oštećenika
- i
- nepotpunost i nedokazanost izvansudskih odštetnih zahtjeva ili tužbi - u slučaju kada uz odštetni zahtjev ili tužbu nisu dostavljene isprave – dokazi iz kojih je moguće zaključiti o osnovanosti i visini tražbine iz odštetnog zahtjeva.

Svakako štetnicima ili drugim odgovornim osobama u praksi pri utvrđivanju opsega neimovinske štete, i s time u vezi određivanja visine pravične novčane naknade neimovinske štete, velike probleme izaziva činjenica nepostojanja propisanog medicinskog okvira za utvrđivanje opsega neimovinske štete i neujednačenost kriterija medicinskih vještačenja pri definiranju opsega neimovinske štete (težine povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje), kao i podijeljena stajališta sudske prakse po tom pitanju i naposljetku odstupanja u odlukama sudova glede odmjerene visine pravične novčane naknade pojedinim oštećenicima za približno iste tjelesne ozljede, odnosno za istu težinu povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, što svakako utječe na pravovremenost i efikasnost u rješavanju odštetnog zahtjeva od strane štetnika ili drugih odgovornih osoba, a koje činjenice i okolnosti se uopće ne cijene pri prosudbi razloga glede zakašnjenja od strane štetnika ili drugih odgovornih osoba i dospijeća pravične novčane naknade.

²⁰ Kralj, L., Problematika kod utvrđenja neimovinske štete u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, lipanj 2009., str. 163.

5.1 Preuranjenost izvansudskih odštetnih zahtjeva i tužbi

Preuranjenost odštetnih zahtjeva i tužbi predstavlja pojam koji supsumira situacije u svakodnevnoj praksi usko povezan s prethodno izloženim posebnostima pitanja dospelosti obveze pravične novčane naknade i činjenicom podnošenja izvansudskog odštetnog zahtjeva iz čl. 1103. ZOO prije nego je liječenje oštećenika, podnositelja odštetnog zahtjeva, završeno, ili zdravstveno stanje stabilizirano.

Za dospelost obveze štetnika, odnosno druge odgovorne osobe, na isplatu pravične novčane naknade neimovinske štete trebaju biti poznate sve posljedice štetne radnje, odnosno ostvarenje pretpostavke okončanja liječenja i/ili stabilizacija zdravstvenog stanja oštećenika.²¹ Stoga, u slučaju kada se oštećenik javi sa izvansudskim zahtjevom iz čl. 1103. ZOO-a ili u slučaju kada pokrene parnični postupak bez podnošenja takvog zahtjeva štetniku ili odgovornoj osobi, prije nego je njegovo liječenje završeno, odnosno prije nego je njegovo zdravstveno stanje stabilizirano, dakle, prije nego je moguće utvrditi opseg neimovinske štete (težinu povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje),²² takav odštetni zahtjev se smatra preuranjenim i u takvoj situaciji oštećenik nema pravo na zateznu kamatu, jer štetnici, odnosno, druge odgovorne osobe u vrijeme podnošenja izvansudskog zahtjeva za naknadu štete ili tužbe, nisu uopće niti imali mogućnost rješavanja takvog odštetnog zahtjeva ili priznavanja tužbenog zahtjeva obzirom nije uopće bilo moguće utvrditi opseg štete odnosno sve posljedice štetne radnje. Ne bi trebalo bi sporno da u takvoj situaciji nije moguće zaključiti da bi štetnik ili druga odgovorna osoba, kraj takvih okolnosti slučaja, pali u zakašnjenje sa podnošenjem izvansudskog zahtjeva ili tužbe, što je temeljna pretpostavka za početak tijeka zateznih kamata.²³

5.2 Nepotpunost i nedokazanost izvansudskih odštetnih zahtjeva ili tužbi

U odnosu na pitanje potpunosti izvansudskog odštetnog zahtjeva kao pretpostavke dospijeca obveze pravične novčane naknade i primjene čl. 1103. ZOO-a, u sudskoj praksi je zauzeto stajalište da samo pisani zahtjev koji sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito dokumentaciju

21 Prema odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj. Rev-2249/12 od 5. 3. 2013.: „Jedna od osnovnih pretpostavki za naknadu štete je i nastanak (postojanje) štete, s time što kada je riječ o neimovinskoj šteti, kao ovdje, za duševne boli zbog osobito teškog invaliditeta neke osobe (iz odredbe čl. 1101. stavak 1. ZOO-a) te povrede prava osobnosti u svezi trpljenih duševnih boli zbog smanjenja životne aktivnosti i naruženosti (iz odredaba čl. 1100. stavak 1. i 2. ZOO-a), trenutak nastanka štete (štetnih posljedica) ne treba se poklapati s nastankom štetnog događaja: kao taj trenutak valja uzeti završetak liječenja, s uključenim (mogućim) rehabilitacijskim tretmanom, odnosno trenutak kada se zdravstveno stanje osobe ozlijeđene u štetnom događaju stabiliziralo i kada se sa sigurnošću može utvrditi opseg i stupanj invalidnosti i smanjenja životne aktivnosti te naruženosti te osobe - kao konačnih i trajnih posljedica zadobivenih ozljeda, a time i trajanje i intenzitet duševnih boli koje oštećeni trpe, kao i sve druge okolnosti pravno odlučne za utvrđivanje visine pravične novčane naknade u smislu odredaba čl. 1100. i 1101. stavak 1. ZOO-a.”

22 „Kako je navedeno, odlučna pretpostavka dospijeca pravične novčane naknade je i nastanak štete. Valja napomenuti da prema iznijetom shvaćanju sudske prakse obveza pravične novčane naknade u tom smislu dospijeva kada su poznate posljedice štetne radnje (poznati su svi elementi štete, uključujući i njezin opseg – npr. nakon završenog liječenja ozlijeđenog oštećenika, odnosno stabilizacijom njegovoga zdravstvenog stanja). Izvor: Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper, Z. Vukelić M., Vukmir, B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, studeni 2014., str. 1847.

23 Crnić, I., Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Organizator, 2006., str. 915.- 916.

iz koje je moguće zaključivati o osnovu i visini pravične novčane naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje ima takav učinak, a o čemu govore sljedeće sudske odluke:

Županijski sud u Splitu, Gžnš-247/09 od 24.06.2011.

„Prvostupanjski je sud pogrešno primijenio materijalno pravo – odredbu čl. 29. st. 1. u svezi s čl. 1103. ZOO-a, kada je tužiteljima dosudio zakonsku zateznu kamatu na neimovinsku štetu od prvog sljedećeg dana nakon podnošenja odštetnog zahtjeva tuženiku. Naime, prema pravnom shvaćanju ovog suda, u smislu spomenute odredbe čl. 1103., ZOO-a, obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva samo ukoliko taj zahtjev sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito dokumentaciju iz koje proizlazi osnovna odgovornost za štetu. U konkretnom slučaju, iz spisa proizlazi da su tužitelji na poziv tuženika dopunili zahtjev za naknadu štete u izvansudskom postupku podneskom koji je tuženik zaprimio dana 4. lipnja 2009. godine, na način da su dostavili vjenčani list za tužitelje pod 1) i pod 2), te uvjerenje o prebivalištu za tužitelja pod 3), pa je po stajalištu ovog suda obveza tuženika na naknadu neimovinske štete tužiteljima dospjela dana 4. lipnja 2009. godine.“

Županijski sud u Sisku, Gž-568/18 od 04.07.2018.

„Pravna prednica tužitelja je još tijekom ovog postupka dostavljala medicinsku dokumentaciju o provedenom liječenju, uzročno-posljedična veza između štetnog događaja i nastalih ozljeda utvrđivana je i utvrđena tek u ovoj parnici, na temelju provedenih više vještačenja, po sudskim vještacima različitih specijalizacija. Iz navedenog slijedi da visina štete nije bila potpuno poznata u vrijeme podnošenja odštetnog zahtjeva, tako da uz pravilnu primjenu članka 29. ZOO, u vezi s člankom 1103. ZOO tužitelju pripada pravo na zateznu kamatu na dosuđeni iznos neimovinske štete od dana donošenja prvostupanjske presude..“

Županijski sud u Vukovaru, Gž-345/17 od 20.03. 2018.

„Prvostupanjski sud u pobijanoj presudi utvrđuje, kako liječenje tužitelja s danom 10. siječnja 2011. godine (od kojeg dana tužitelj zahtijeva isplatu zatezne kamate) nije bilo okončano, nego da se tužitelj liječio i nakon početka predmetnog parničnog postupka, te da s obzirom na medicinsku dokumentaciju koja je dostavljena u spis valja zaključiti da tuženiku nije mogla biti poznata visina štete sve dok nije utvrđena presudanjem, tako da je prvostupanjski sud pravilno primijenio materijalno pravo, kada je sukladno odredbi članka 1103. ZOO-a odbio zahtjev tužitelja da mu se na dosuđeni iznos od 12.200,00 kuna dosudi zatezna kamata tekuća od 10. siječnja 2011. godine do 16. ožujka 2017. godine..“

Županijski sud u Bjelovaru, Gž-2300/14 od 05.12.2016.

„Po ocjeni ovoga suda predmetni podnesak nije zahtjev za naknadu štete, jer u istom nije navedeno koji iznos štete tužiteljica zahtjeva od tuženika...“

U potonje citiranoj odluci Županijskog suda u Bjelovaru, izraženo je pravno

shvaćanje da odštetni zahtjev u kojem nije naveden konkretan novčani iznos koji se traži na ime naknade štete, ne predstavlja odštetni zahtjev u smislu čl. 1103. ZOO-a, odnosno, da se u takvom slučaju smatra kao da odštetni zahtjev nije ni podniet i ne proizvodi učinak dospjeća pravične novčane naknade iz čl. 1103. ZOO-a, radi čega štetnik ili druga odgovorna osoba ne može ni pasti u zakašnjenje nerješavanjem takvog odštetnog zahtjeva i posljedično tome niti zatezne kamate ne teku od dana podnošenja takvog zahtjeva koji ne udovoljava osnovnim pretpostavkama da bi se mogao smatrati odštetnim zahtjevom, odnosno odštetni zahtjev uz koji nisu dostavljeni nužni dokazi za utvrđivanje osnove i visine štete.

Također je u sudskoj praksi zauzet da se smatra nedokazanim odštetni zahtjev oštećenika kada nije priložena cjelokupna medicinska dokumentacija o liječenju te da stoga u tom slučaju nije od dana primitka takvog odštetnog zahtjeva dospjela obveza štetnika na isplatu pravične novčane naknade i da slijedom navedenog oštećenik nema pravo na zatezne kamate u vremenu od podnošenja takvog odštetnog zahtjeva:

Županijski sud u Sisku, Gž-599/16 od 03.10.2017.

„Osnovan je žalbeni navod tuženika da tužitelju pripada pravo na zateznu kamatu na dosuđeni iznos pravične novčane naknade od donošenja prvostupanjske presude do isplate, a ne kako je to određeno prvostupanjskom presudom. Naime, visina pravične novčane naknade utvrđena je tijekom postupka na temelju provedenog dokaznog postupka, cijeneći pojedine kriterije za odlučivanje o naknadi neimovinske štete, u smislu čl. 1100. ZOO. prema cijenama u vrijeme donošenja pobijane presude. U ovoj pravnoj stvari provedeno je medicinsko vještačenje po dva stalna sudska vještaka, različitih struka, a svoje nalaze i mišljenja sudske vještaci utemeljili su, između ostalog, i na medicinskoj dokumentaciji pribavljenoj i tijekom postupka (od strane tužitelja ili službenim putem od strane suda) uključujući i kompletan zdravstveni karton tužitelja, odnosno na temelju dokaza koji nisu bili priloženi prilikom podnošenja tužbe.“

Županijski sud u Velikoj Gorici, Gž-1005/16 od 11.12.2017.

„Osnovano tuženik ističe kako je u slučaju kada je opseg štete utvrđen u parničnom postupku na temelju medicinske dokumentacije koju je oštećeni dostavio tek medicinskim vještacima pri izradi nalaza i mišljenja, visina i obveza tuženika na naknadu štete utvrđena tek donošenjem prvostupanjske presude, slijedom čega je i zateznu kamatu na tu štetu bilo pravilno dosuditi od dana donošenja prvostupanjske presude.“

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-1877/14 od 09.01.2018.

„To stoga jer je tuženikova obveza da tužitelju naknadi neimovinsku štetu koju je u nezgodi pretrpio dospjela tek dana 14. veljače 2012. kada mu je dostavljena cjelokupna liječnička dokumentacija, a na temelju koje je saznao za opseg štete koja je tužitelju nastala.“

6. UČINCI OSNOVNIH NAČELA PRAVA U PRIMJENI ODREDBE ČL. 1103. ZOO-a – ZAŠTITA PRAVA OŠTEĆENIKA I ŠTETNIKA

Iz odluka sudske prakse koje su dijelom citirane u prethodnom izlaganju, sasvim izvjesnim proizlazi da u situacijama kada oštećenik nije uz izvansudski odštetni zahtjev priložio cjelokupnu medicinsku dokumentaciju o svojem liječenju te primjerice u situacijama kada navedenu dokumentaciju ne dostavi niti uz tužbu, prema stajalištu sudske prakse, pravična novčana naknada neimovinske štete ne dopijeva s danom podnošenja takvih nepotpunih odštetnih zahtjeva ili tužbi i zatezne kamate neće niti početi teći od tog dana jer štetnici ili druge odgovorne osobe nisu niti bili u mogućnosti pozitivno riješiti takav izvansudski odštetni zahtjev koji se u tom slučaju smatra nedokazanim i stoga prema pravnom shvaćanju sudske prakse takav odštetni zahtjev niti ne proizvodi učinak iz čl. 1103. ZOO-a.

Kroz opisano postupanje, odnosno propuste oštećenika štetnici ili druge odgovorne osobe, objektivno spriječeni u utvrđivanju osnova i visine svoje obveze, za što ne mogu snositi odgovornost i biti kažnjeni i plaćanjem zateznih kamata, a o kojem pitanju je sudska praksa nepodijeljena.

Ovdje valja ukazati kako upravo kroz navedeno proizlazi da je u sudskoj praksi, unatoč tome što u materijalnom pravu nije reguliran pojam dokazanog odštetnog zahtjeva i što se pod istim ima smatrati, podržana intencija zakonodavca koja je vidljiva kroz teleološko tumačenje norme čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima – zaštita štetnika i drugih odgovornih osoba od obveze plaćanja zateznih kamata za zahtjeve za naknadu neimovinske štete koje nisu uopće bili u mogućnosti rješavati zbog propusta na strani samog oštećenika.

Detekcijom postavljenog cilja od strane zakonodavca pri donošenju odredbe čl. 1103. i analizom predmetne norme (*ratio legis*), uvažavajući ne manje bitan povod donošenju takvog zakonskog rješenja (*occasio legis*), svakako proizlazi da je u istoj inkorporirana i određena zaštita štetnika i drugih odgovornih osoba kroz isključenje obveze plaćanja zatezne kamate za naknadu štete po odštetnim zahtjevima koje nisu uopće bili u mogućnosti rješavati zbog propusta na strani oštećenika

Ovo svakako proizlazi također i ukoliko se navedeno analizira s aspekta funkcije zateznih kamata i svrhe njihovog propisivanja. Naime, zatezne kamate su u Republici Hrvatskoj propisane odredbom čl. 29. ZOO-a kao općim propisom i one su zakonska posljedica dužnikovog zakašnjenja sa ispunjenjem obveze i uvijek su vezane uz činjenicu zakašnjenja u ispunjenju novčane obveze. Stoga, kada se analizira konkretna činjenična situacija u kojoj štetnik ili druga odgovorna osoba nisu bili uopće u poziciji rješavati odštetni zahtjev oštećenika, jer u vrijeme podnošenja odštetnog zahtjeva, liječenje oštećenika nije bilo završeno i njegovo zdravstveno stanje nije bilo barem stabilizirano ili u situaciji kada uz sam odštetni zahtjev nije bila dostavljena cjelokupna medicinska dokumentacija o liječenju oštećenika, radi čega su postojale neotklonjive zapreke za utvrđivanje opsega odnosno visine štete, prema pravnoj teoriji i materijalnom pravu ne možemo govoriti o tome da bi pali u zakašnjenje s ispunjenjem obveze pravične novčane naknade i stoga ne mogu ni biti kažnjeni plaćanjem zateznih kamata. Valja

imati na umu da se ne može o pojedinom pravnom institutu, u ovom slučaju o cilju i svrsi zatezne kamate i primjeni odredbe čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima, pri zaključivanju o dospelosti pravične novčane naknade i početku tijeka zateznih kamata kao sankcije zbog kašnjenja u ispunjenju obveze isplate pravične novčane naknade, promišljati izvan konteksta osnovnih načela prava. Ne bi trebalo biti sporno da u situaciji kada oštećenici protivno osnovnim načelima obveznopравnih odnosa,²⁴ zlopotrebljavaju svoje pravo, postupaju protivno načelu savjesnosti i poštenja i/ili ne primjenjuju pozornost na koju su obvezani, oni ne mogu dobiti zakonsku zaštitu za takvo ponašanje, odnosno ne može se odredba čl. 1103. ZOO-a primjenjivati mimo primjene osnovnih načela obveznih odnosa.²⁵

Oštećenici su dužni, neovisno o odredbi zakona koja im daje određena prava, uvijek postupati u skladu s osnovnim načelima ZOO-a od kojih je u ovom slučaju potrebno svakako izdvojiti načelo zabrane zlouporabe prava i načelo savjesnosti i poštenja koje predstavlja pravni standard čiji sadržaj nije određen zakonom, već se ostavlja sudu da ga utvrdi u svakom konkretnom slučaju.

Ova načela svakako služe kao korektiv u situacijama kada zakon ne predviđa rješenje ili je suviše krut. Prema osnovnim načelima obveznih odnosa propisanih ZOO-om, posebice zahtjeva koje pred sudionike obveznih odnosa stavlja načelo zabrane zlouporabe prava iz čl.6. ZOO-a²⁶ i načelo savjesnosti i poštenja iz čl.4. tog propisa, proizlazi da se oštećenima može priznati pravo na zatezne kamate samo ako se ocijeni da oštećenici svoje pravo ne koriste suprotno svrsi zbog koje

24 „Osnovna (temeljna) načela. U Glavi I. (čl. 1. do 15. ZOO-a) izložena je glavna zamisao koju je pri izradi i donošenju ZOO-a imao zakonodavac, da na jednom mjestu pobroji temeljne institute koji sudionicima obveznopравnih odnosa moraju biti okvir i putokaz pri njihovoj međusobnoj razmjeni u prometu roba i usluga. S druge strane nijedna kodifikacija nije potpuna u smislu mogućnosti predviđanja svih slučajeva iz života (što vrijedi i za ZOO), pa se pozivom na opća načela omogućuje sudu lakše riješiti spor. Isto tako zakonska norma, iako opća, ako je strogo primijenjena, ne može u svakom slučaju dati i najispravnije rezultate. Uz striktnu mehaničku primjenu pravnih normi može se počinuti nepravda. Iz tog razloga moderna zakonodavstva, uz postavljene norme, ostavljaju mogućnost tumačima i kreatorima prava – sucima da u određenim slučajevima na životne odnose primjenjuju i neka temeljna pravna načela kao što su načelo pravičnosti i poštenja, načelo jednakosti davanja, autonomije stranaka, primjene dobrih poslovnih običaja, ravnopravnost stranaka itd., kao neku vrstu korektive tamo gdje nema norme, odnosno tamo gdje bi njezina primjena prouzročila nepravedan rezultat. Tako je postupio i naš ZOO, utvrđujući temeljna načela ne samo kao opće deklaracije već norme koje se mogu primjenjivati jednako kao i ostale odredbe zakona.“ Izvor: Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper, Z. Vukelić M., Vukmir B.: Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, studeni 2014., str.4-5.

25 Čl. 4. ZOO-a glasi: „U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.“ Čl. 6. ZOO-a glasi: „Zabranjeno je ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato.“ Čl. 8. ZOO-a glasi: „Svatko je dužan uzdržati se od postupka kojim se može drugome prouzročiti šteta.“ Čl. 10. ZOO-a glasi: (1) Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju svoje obveze postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažanja dobrog domaćina). (2) Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka). (3) Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ostvarivanju svog prava suzdržati se od postupka kojim bi se otežalo ispunjenje obveze drugog sudionika.“

26 „Odredbama tog članka izričito je propisano načelo zabrane zlouporabe prava u hrvatskom obveznom pravu. To naglašavamo zato što je zabrana zlouporabe prava nazočna u svim granama prava, kako javnog tako i privatnog, a po svojoj prirodi zlouporabi obveznog prava najbliža je zlouporaba pri realizaciji apsolutnih stvarnih prava koja se najčešće događa kod instituta prava vlasništva. (...) Zlouporaba prava iz obveznih odnosa je sukob subjektivnih prava raznih ovlaštenika do kojeg je došlo zbog toga što je jedno subjektivno pravo ostvarivano doduše unutar dopuštenih pravnih granica, dli protivno cilju zbog kojeg je ono zakonom ustanovljeno ili zakonom priznato, pa je time onemogućeno u cijelosti ili djelomice ostvarenje drugog postojećeg subjektivnog prava i njegovu ovlašteniku prouzročena šteta.“ Izvor: Gorenc V., Belanić L., Momčinović H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper, Z. Vukelić M., Vukmir B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, studeni 2014., str. 14-15.

je ono propisano te ako svoje pravo koriste obzirno, odnosno na način da pri tome ne čini štetu drugoj strani, posebice ako za takvo postupanje ne postoji opravdani razlog. Nepoštivanje osnovnih načela prava i rigidno gramatičko tumačenje ostalih zakonskih propisa, mogli bi dovesti do urušavanja cjelokupnog pravnog sustava koji je utemeljen na općim načelima prava. Opća načela predstavljaju okolnosti ne samo za ponašanje strana u obveznim odnosima, već i za primjenu i tumačenje zakona kod donošenja odluka.²⁷

Osnovanost prethodno iznesenih navoda podržava stajalište sudske prakse u slijedećim odlukama koje se dijelom citiraju:

“Osnovano tuženik prigovara da kamate na dosuđenu naknadu neimovinske štete teku od presuđenja jer je tužitelju visina naknade neimovinske štete određena na dan zaključenja glavne rasprave, a nakon dopune nalaza vještaka Ž. R. na kojem se temelji odluka o visini neimovinske štete i tužitelj je tek 4. lipnja 2013. dostavio u spis potpunu medicinsku dokumentaciju od koje ovisi visina i opseg štete, a na temelju kojeg je vještak izradio nalaz, te prije toga tuženi nije mogao utvrditi svoju obvezu, pa treba uzeti da naknada neimovinske štete dopijeva na dan zaključenja glavne rasprave.”²⁸

“Također, pravilno je prvostupanjski sud na dosuđeni iznos po osnovi naknade neimovinske štete tužitelju dosudio zatezne kamate, smatrajući kako prema odredbi čl. 1103. ZOO-a obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. S obzirom da će liječenje trajati i dalje, a stanje je ustaljeno, po mišljenju sudskog vještaka tek 10. lipnja 2013., nakon podnošenja tužbe, to je prvostupanjski sud zatezne kamate pravilno tužitelju priznao od presuđenja do isplate, jer je šteta nastala nakon podnošenja tužbe, tuženik je nakon podnošenja tužbe dospio u zakašnjenje, a visina štete određena je u vrijeme presuđenja.”²⁹

“Neosnovana je i žalba tužiteljice izjavljena u odnosu na dosuđeni početak tijeka zatezne kamate na dosuđene iznose štete od presuđenja (umjesto od zatraženog dana podnošenja tuženiku odštetnog zahtjeva) koje stajalište prvostupanjski sud obrazlaže okolnošću što je iz medicinske dokumentacije tužiteljice vidljivo da je njezino liječenje trajalo i u vrijeme prvostupanjskog postupka, dakle u času podnošenja odštetnog zahtjeva tuženiku isto nije bilo završeno niti je u tom trenutku mogao biti poznat sav opseg i sadržaj pretrpljene štete...”³⁰

“Obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja odštetnog zahtjeva samo ukoliko taj zahtjev sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito medicinsku dokumentaciju iz koje proizlazi osnova

27 „Pravne posljedice zlouporabe prava. Glavna pravna posljedica zlouporabe prava je zabrana njegova ostvarivanja. Zlouporaba prava je prekoračenje granica subjektivnog prava i u tom smislu ono čini djelovanje na koje titular nije ovlašten, pa se ne zabranjuje ili ne ukida samo pravo nego njegovo ostvarenje koje je protivno cilju zbog kojeg je ustanovljeno. Stoga zabranom zlouporabe subjektivnog prava u konkretnom slučaju ne daje samo po sebi pogođenom pravo na naknadu štete. Želi li ovlaštenik povrijeđenoga subjektivnog prava postaviti protiv zlorabitelja zahtjev za naknadu štete, moraju se ispuniti sve pretpostavke iz čl. 1045. ZOO-a, tj. mora dokazivati štetu prema pravilima o naknadi štete.“ Izvor: Gorenc V., Belanić L., Momčinić H., Perkušić A., Pešutić A., Slakoper, Z. Vukelić M., Vukmir B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, studeni 2014., str. 16.

28 Županijski sud u Zagrebu, Gžn-2151/16 od 23. 1. 2018.

29 Županijski sud u Splitu Gž-1910/2015 od 5. 3. 2018.

30 Županijski sud u Varaždinu Gž-2338/14 od 17. 6. 2015.

odgovornosti za štetu. U konkretnom slučaju tužiteljica je uz odštetni zahtjev i uz tužbu dostavila tuženiku samo povijest bolesti od 18. listopada 2009. i nalaz kirurga od 27. listopada 2009. da bi tek tijekom ovog postupka uz podnesak od 30. travnja 2010. dostavila u spis daljnju medicinsku dokumentaciju iz koje proizlazi daje njezino liječenje nastavljeno u razdoblju od 3. prosinca 2009. do 4. ožujka 2010. Kako u vrijeme podnošenja odštetnog zahtjeva tuženiku nije bila dostavljena sva medicinska dokumentacija od koje ovisi opseg i visina štete i kako očito liječenje tužiteljice tada još nije bilo završeno, to po ocjeni ovoga suda šteta u vrijeme podnošenja odštetnog zahtjeva nije dospjela i stoga tuženik nije mogao postupiti po odštetnom zahtjevu i tužiteljici isplatiti štetu.”³¹

Summary: The Civil Obligations Act / 91, which was in force and applied until December 31, 2005, did not contain provisions on the maturity of the obligation of just pecuniary compensation for non-material damage, and the case-law applied the so-called ‘Bugojno’ position set out in the 1987 Legal Position of Principle, according to which the obligation was considered to have matured as of the date of the first instance judgment ordering the compensation. A new solution - the provision of Art. 1103 of the Civil Obligations Act - stipulates that the obligation of just pecuniary compensation is mature upon the filing of a written (extrajudicial) request with the responsible person or the filing a lawsuit, except when the damage has been caused subsequently. The provision of Art. 1103 of the Civil Obligations Act introduced a significant difference in terms of the timing of the maturity of the just pecuniary compensation and the beginning of the default interest rate with respect to the earlier regulation and existing case law, which was based on the aforementioned “Bugojno” position.

The paper deals with the current case law regarding the application of Art. 1103 of the Civil Obligations Act and certain issues in the case law. Disparate legal understandings are presented with respect to the issue of the maturity of just pecuniary compensation in connection with the wording “unless the damage has been caused subsequently” contained in the statutory text. The issue of the maturity of just pecuniary compensation has been interpreted differently in the literature, and conflicting legal understandings and uneven views on when just pecuniary compensation should be considered as having matured are noticeable in practice. The issue of defining the time of occurrence of non-material damage is a complex issue. Non-material damage due to the violation of the rights of the person and injury to physical and mental health occurs simultaneously with the damage itself, but the question is whether simultaneously with the damage being caused all the preconditions have been met required by the substantive law for a claim for compensation for non-material damage suffered by the injured party.

Keywords: default interest, non-material damage, maturity of obligation of just pecuniary compensation

31 Županijski sud u Zagrebu, Gžn-488/13-2 od 4. 11. 2014.

Navedeni izvori i korištena literatura

Barbić, J., Crnić, I., Dika, M., Klarić, P., Radolović, A.; Naknada štete u primjeni novog Zakona o obveznim odnosima, opća redakcija Petar Klarić, Zagreb, Narodne novine, 2005.

Boić, V.; Neki problemi u primjeni instituta naknade neimovinske štete, u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009.

Crnić, I.; Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Organizator, 2006.

Gorenc, V., Belanić, L., Momčinović, H., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoper, Z., Vukelić, M. Vukmir, B.; Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, studeni 2014.

Grgić D.; Uspostavljanje novog modela naknade neimovinske štete iz osnova automobilske odgovornosti, Doktorski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, rujan 2012.

Grgić, M.; Zatezne kamate u obradi šteta od automobilske odgovornosti, Zbornik 16. Savjetovanja Hrvatskog ureda za osiguranje u obradi i likvidaciji automobilskih šteta, Opatija 2008.

Jelčić, O.; Zatezne kamate na novčanu naknadu nematerijalne štete u Naknada nematerijalne štete po Zakonu o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 2003.

Kralj, L.; Problematika kod utvrđenja neimovinske štete u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009.

Žuvela, M., časopis Naša zakonitost, Zagreb, broj 11-12/87

<https://www.huo.hr/hrv/statisticka-izvjesca/18/publikacije-arhiva/2017>

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01

Zakon o sudovima, Narodne novine broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16 i 67/18

Sudske odluke:

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-894/89 od 04.10.1989.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1868/01 od 05.03.2002.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2249/12 od 05.03.2013.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 606/16 od 18.10.2016.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 3258/15 od 12.09.2018.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 980/15 od 04.12.2018.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 49/16 od 14.05.2019.

Županijski sud u Splitu, Gžnš-324/14 od 3. 9. 2015

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-473/15 od 7. 4. 2015., Gžn-2898/13 od 25. 2. 2014., Gžn-3636/11 od 8. 1. 2013., Gžn-488/13 od 4.11.2014., Gžn-3268/09 od 26. 2. 2013., Gž-513/11 od 2. 10. 2012.,

Županijski sud u Slavonskom Brodu, Stalna služba u Požegi Gž-1030/11 od 4. 6. 2012.

Županijski sud u Velikoj Gorici, Gž-1005/16 od 11.12.2017.

Županijski sud u Sisku, Gž-568/18 od 04.07.2018.

Županijski sud u Zadru, Gž-1354/16 od 29.01.2018.

Županijski sud u Sisku, Gž-629/18 od 23.08.2019.

Županijski sud u Splitu, Gž-1910/15 od 05.03.2018.

Županijski sud u Sisku, Gž-164/17 od 02.04.2019.

Županijski sud u Splitu, Gžnš-247/09 od 24. 6. 2011.

Županijski sud u Sisku, Gž-568/18 od 04.07.2018.

Županijski sud u Vukovaru, Gž-345/17 od 20. 3. 2018.

Županijski sud u Bjelovaru, Gž-2300/14 od 05.12.2016.

Županijski sud u Sisku, Gž-599/16 od 3. 10. 2017.

Županijski sud u Velikoj Gorici, Gž-1005/16 od 11. 12. 2017

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-1877/14 od 9. 1. 2018.

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-2151/16 od 23. 1. 2018.

Županijski sud u Splitu Gž-1910/2015 od 5. 3. 2018.

Županijski sud u Varaždinu Gž-2338/14 od 17. 6. 2015.

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-488/13-2 od 4. 11. 2014.